

6.11.2014

Dnro 1349/4/13

**Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen**

**Esittelijä: Esittelijäneuvos Kaija Tanttinen-Laakkonen**

## **OPETUSPOTILAAN ASEMA**

Kantelija arvosteli 20.3.2013 päivätyssä kirjeessään Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymän menettelyä olla korjaamatta opetuspotilaan asemaa opetussairaalassa koskevaa kuntayhtymän ohjetta.

Hän kertoi saaneensa Oulun yliopistolliselta sairaalalta 13.2.2013 päivätyyn ajanvarausilmoituksen, joka koski silmän magneettikuvausta ja silmätautien poliklinikan vastaanottokäyntiä maaliskuussa 2013. Ajanvarausilmoituksessa luki: "Oulun yliopistollinen sairaala on opetussairaala. Lääketieteen sekä sosiaali- ja terveystieteiden opiskelijat voivat seurata ja osallistua tutkimus- ja hoitotapahtumiin. Halutessanne voitte pyytää, ettei opiskelijoita olisi läsnä".

Kantelijan mielestä asia on erityisen vakava sen vuoksi, että oikeusasiamies on jo aikaisemmin joulukuussa 2012 antanut Oulun yliopistolliselle sairaalalle sanktion samasta asiasta (dnro 3426/4/11 ja 3534/4/12).

Kantelija viittasi 7.11.2012 antamaani päätökseen. Totesin tuossa päätöksessäni pitäväni sinänsä asianmukaisena menettelynä sitä, että Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri oli antanut ohjeen opetuspotilaan asemasta. Totesin, että terveydenhuollon ammattihenkilöiden koulutuksessa terveydenhuollon toimintayksiköissä tarvitaan yhteistyötä potilaiden kanssa. Potilaalla on keskeinen osuus tässä koulutuksessa. Opetustapahtuma ei saa kuitenkaan muodostua esteeksi luottamukselliselle hoitosuhteelle. Totesin, että potilaan oikeudet ovat samat riippumatta siitä, onko hän opetuksen kohteena vai ei.

Sairaanhoitopiirin ohjeessa todettiin seuraavaa: "Jokaiselta potilaalta kysytään henkilökohtaisesti hänen suostumustaan opetuspotilaaksi. Suostumusta kysyttäessä potilaalle selvitetään opetustilanteen luonne, kulku pääpiirteissään ja sen merkitys osana lääketieteellisen ammattitaidon kehittämistä. Potilaalle kerrotaan, että hän voi vapaasti päättää suostumuksestaan ja että hän saa samantasoisien hoidon riippumatta siitä, salliiiko hän opiskelijoiden osallistumisen vai ei. Suostumus kysytään riittävän varhain rauhallisessa tilanteessa ilman, että opiskelijat ovat kuuntelemassa. Potilaalle annetaan niin halutessaan aikaa valmistautua opetustilanteeseen." Katsoin, että ohje on näiltä osin sopusoinnussa potilaan itsemääräämisoikeutta koskevan potilaslain 6 §:n kanssa.

Opiskelijoiden osallistuminen potilaskierroille ei ohjeen mukaan sen sijaan edellyttänyt erillistä suostumuksen kysymistä potilaalta. Totesin, että tällöinkin potilas on opetuksen kohteena, minkä vuoksi hänen tulee voida antaa tietoon perustuva suostumuksensa opiskelijoiden läsnäoloon. Niin ikään opiskelijoiden läsnäolosta vastaanottotilanteessa opetustarkoituksessa tulee informoida potilasta etukäteen ennen vastaanottoa ja pyytää opiskelijoiden läsnäoloon hänen suostumuksensa. Näin menetellen turvataan myös potilaan oikeutta salassa pidettävien potilastietojen suojaan; pyydettyä potilaalta tietoon perustuvaa suostumusta on myös huomioitava, että potilaslain 13 §:n mukaan potilaan suostumuksen on oltava kirjallinen.

Käsitykseni mukaan sairaanhoitopiirin oli tarpeen täsmentää ohjettaan ja käytäntöään siten, että niissä selkeästi todetaan potilaan olemisen opetuksen kohteena edellyttävän potilaan antamaa tietoon perustuvaa suostumusta. Ohjeessa ja käytännössä tuli myös ottaa huomioon menettely, jolla kyseisessä tilanteessa turvataan potilaan oikeus salassa pidettävien potilastietojen suojaan.

Pyysin sairaanhoitopiiriä ilmoittamaan minulle 31.12.2012 mennessä, mihin toimenpiteisiin käsitykseni olivat antaneet aiheutta.

Sairaanhoitopiirin johtajaylilääkäri vastasi minulle 19.12.2012 todeten, että sairaanhoitopiiri oli päivittänyt opetuspotilasohjetta.

Totean, että ohjetta ei ole täsmennetty 7.11.2012 antamassani päätöksessä edellytetyllä tavalla. Johtajaylilääkäriin vastauksen mukaan peruslähtökohtana on, että potilas on tietoinen asiasta ja voi halutessaan kieltää opiskelijoiden läsnäolon.

Käsitykseni on edelleen se, että potilaan tulee voida antaa tietoon perustuva suostumuksensa opiskelijoiden läsnäoloon silloinkin, kun opiskelijoiden osallistuminen potilaskierroille ei sairaalan ohjeen mukaan edellytä erillistä suostumuksen kysymistä potilaalta.

Viittaan myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) viimeaikaiseen ratkaisukäytäntöön, jossa on todettu, että opiskelijoiden läsnäolo ilman potilaan nimenomaista suostumusta rikkoo potilaan yksityisyyden suojaa (ratkaisu Konovalova v. Venäjä 9.10.2014). Tuomion mukaan potilasta olisi tullut informoida täsmällisesti ja varmistaa hänen suostumuksensa siihen, että synnytystä seurasi myös lääketieteen opiskelijoita. Kun näin ei ollut tehty, valittajan oikeutta Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan mukaiseen yksityisyyden suojaan oli loukattu.

Lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymälle.

Pyydän sairaanhoitopiirin kuntayhtymää ilmoittamaan minulle 31.12.2014 mennessä, miten kannanotoissani ja EIT:n tuomiossa edellytetty potilaan yksityisyyden suoja on otettu Oulun yliopistollisen sairaalan ohjeissa ja käytännössä huomioon.